

УДК 796.011.3-053.6:159.947.5+373.1

ФОРМУВАННЯ ВІДНОШЕННЯ УЧНІВ 6-7 КЛАСІВ ДО ПРЕДМЕТУ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА» В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Бербенець О.С., Семененко В.П., Трачук С.В.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Розглянуто дослідження мотивів і загального ставлення до уроків фізичної культури учнів 6–7 класів, визначено, що шкільна мотивація, як і будь-який інший окремий вид мотивації, визначається цілим рядом специфічних факторів серед яких є: суб'єктивні особливості тих, хто навчається (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, самооцінка, взаємодія з іншими учнями і т. п.); організація навчального процесу; навчальний заклад, де здійснюється навчальна діяльність; суб'єктивні особливості викладача фізичної культури, серед яких на першому місці система ставлення його до учня, до справи; специфіка навчального предмета та інші.

Ключові слова: предмет «Фізична культура», мотивація, заклади середньої освіти.

Постановка проблеми. Аналізуючи данні зарубіжної та вітчизняної літератури слід відзначити, що досить часто обговорюється питання про ефективність різних систем фізичного виховання школярів та їх концептуальних засад, що обумовлюється потребами суспільства і окремих осіб та рівнем розвитку матеріального виробництва, соціальними уявленнями про цілі, завдання, засоби та методи фізичного виховання. По всій Європі, концепції фізичного виховання, настільки ж різноманітні, як і її термінологічне визначення [1; 8; 9; 11].

За даними Барт Крум (Grum, 1992, 1994) в європейських школах виділяють п'ять концептуальних підходів у кожному з яких загальними є використання засобів фізичного виховання та керівна роль вчителя, відмінними рисами є ідеї, що визначають мету фізичного виховання, а значить і зміст самого процесу: «біологічно-орієнтований освітній», «теоретико-освітній», «особистісно-орієнтований», «конформістсько-спортивної соціалізації» і «критично-конструктивний».

Аналіз останніх досліджень і публікацій з питань формування мотивації і ціннісних орієнтацій у підлітків до занять фізичною культурою і спортом в умовах закладів середньої освіти свідчить, що на сучасному етапі становлення системи фізичного виховання потребує значного переосмислення підходів до організації процесу занять в умовах сучасної середньої школи з урахуванням програми з предмету «Фізична культура» [4; 5; 10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Виявлено протиріччя між складністю формування ціннісних орієнтацій підлітків до занять фізичними вправами і недостатньо вираженою спрямованістю освітньої практики на рішення поставлених завдань, наявністю об'єктивно заданого потенціалу в освіті для формування мотивації підлітків і його недостатньою реалізацією в реальному навчально-виховному процесі середньої школи; прагнення підлітків до збереження і зміцнення здоров'я,

самовизначення, самореалізації як базових цінностей і відсутністю організаційно-педагогічних умов, що сприяють реалізації цього в навчально-виховному процесі середньої школи [2; 6; 7].

Формування ефективної системи фізичного виховання учнівської молоді з урахуванням тенденцій в світі вимагає формування власної здоров'яформувальної системи фізичного виховання учнів в рамках навчального процесу закладах.

Мета дослідження – визначити основні вектори формування відношення учнівської молоді до предмету «Фізична культура» в закладах середньої освіти.

Методи дослідження. Аналіз даних спеціальної літератури з проблеми досліджень, соціологічні методи дослідження (анкетування), психологічні методи дослідження (методи діагностики потребово-мотиваційної сфери підлітків), методи математичної статистики.

Дослідження проводились на базі спеціалізованих школах № 17 та 94 «Еллада» м. Києва в констатувальному експерименті брали участь 119 підлітків, з них 60 хлопців та 59 дівчат, які є учнями 6–7 класів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення ставлення до навчання і до навчальних предметам за методикою Казанцевої Г.Н. у модифікації Круцевич Т.Ю. [3], яка включає відповіді на 23 питання, що характеризує організацію і проведення занять фізичною культурою, проаналізовано за п'ятибальною системою, в якій більший бал відповідає позитивному відношенню до предмету фізична культура.

В таблиці 1 представлено аналіз загальної оцінки відношення до предмету фізична культура підлітків, які навчаються в 6–7 класах.

Слід відмітити, що найнижча оцінка була у дівчат 6 класів, а найвища у хлопців 6 класів, що може бути пов'язано з особливостями початку підліткового віку.

Також слід відмітити неоднорідність відповідей на окремі характеристики відношення до предмету фізична культура. Так в тверджен-

ні, що «даний предмет цікавий» у хлопців спостерігається поступове зниження в той час як у дівчат навпаки збільшення від 6 до 7 класу.

При характеристиці предмета фізична культура «подобається, як проводять заняття» у хлопців і дівчат спостерігається поступове зниження оцінки від 6 до 7 класу (з 3,6 до 3,25 балів і з 3,48 до 3 балів).

Аналізуючи необхідність теоретичних знань слід відмітити, що: у хлопців і дівчат спостерігається зниження від 6 до 7 класу (з 3,67 до 2,83 балів і з 3,14 до 2,67 балів).

Щодо потрібності для майбутньої роботи спостерігалось збільшення оцінки з 6 до 7 класу, при цьому у дівчат ці зміни були суттєвішими, ніж у хлопців.

Відносно необхідності думати на заняттях найвища оцінка була у хлопців 6 класів (3,7 бала) в той час як у дівчат вона була найменша (2,83 бала) у відмінності від 7 класів, де спостерігалась протилежна ситуація (2,71 бала та 3,53 бала у відповідності до статі) можна припустити що у подальшому буде спостерігатися така ж тенденція.

Надаючи характеристику твердженню про те, що вимагає спостережливості, кмітливості слід відмітити поступове збільшення у хлопців від 6 до 7 класу. Також загальна тенденція спостерігається і у дівчат (з 3,07 до 3,53 балів). В той же час в такій якості як терпіння спостерігається у хлопців зменшення від 6 до 7 класу (з 3,73 до 3,13 балів), а у дівчат збільшення від 6 до 7 класу (з 3,17 до 3,4 балів).

Щодо інтересу оточуючих до предмета фізична культура у хлопців спостерігається не значне зниження від 6 до 7 класу (з 3,6 до 3,5 балів), а у дівчат поступове збільшення до 7 класу від 2,99 до 3,07 балів.

Відносно твердження, що всі вправи цікаві у хлопців спостерігається зниження балів від 6 до 9 класу (з 3,83 до 3,29, бала), а у дівчат збільшенні від 6 до 7 класу (з 2,93 до 3,47 бали).

Щодо відносин з викладачем фізичної культури спостерігається зростання оцінки у дівчат від 6 до 9 класу (з 2,66 до 3,47 бали) та у хлопців зниження від 6 до 8 класу (з 3,93 до 3,42 бали) і зниження до 3,23 бали к 9 класу. При цьому на стосунки не оказують суттєвого впливу, а ні похвала викладача, а ні пояснення вправ не дивлячись навіть на досить високу оцінку у хлопців цих складових.

Підлітки відмічають отримання задоволення на заняттях, так у хлопців спостерігається поступове зниження від 6 до 7 класу (з 3,7 до 3,54 бали), а у дівчат збільшення від 6 до 7 класу (з 2,93 до 3,67 бали).

Найвища оцінка, щодо необхідності предмету фізична культура для самостійних занять спостерігається у дівчат 6 класів (4,17 бала).

Досить позитивно оцінили вплив занять фізичною культурою на розвиток загальної культури хлопці 6 класів (4 бала), а у дівчат спостерігається найнижча оцінка (2,76 бала).

Відносно впливу на поліпшення здоров'я у хлопців спостерігається коливання в діапазоні від 3,3 до 3,25 балів, а у дівчат посту-

Таблиця 1

Відношення підлітків 6-7 класів до предмету «Фізична культура», бали

№	Люблю предмет, тому що:	6 класс		7 класс	
		х (n=30)	д (n=29)	х (n=30)	д (n=30)
1.	Даний предмет цікавий	3,93	2,24	3,33	3,13
2.	Подобається, як проводять заняття	3,6	3,48	3,25	3,00
3.	Теоретичні знання потрібно знати всім	3,67	3,14	2,83	2,67
4.	Вони потрібні для майбутньої роботи	2,93	2,66	3,00	3,00
5.	На заняттях необхідно думати	3,7	2,83	2,71	3,53
6.	Він вимагає спостережливості, кмітливості	3,2	3,07	3,25	3,53
7.	Він вимагає терпіння	3,73	3,17	3,13	3,4
8.	Товариші цікавляться ним	3,6	2,99	3,5	3,07
9.	Цікаві всі вправи	3,83	2,93	3,29	3,47
10.	У мене хороші стосунки з викладачем	3,93	2,66	3,38	3,13
11.	Викладач часто хвалить	3,47	2,45	3,58	3,2
12.	Викладач цікаво пояснює і показує вправи на заняттях	3,4	2,66	3,5	3,33
13.	Отримую задоволення на заняттях	3,7	2,93	3,54	3,67
14.	Заняття по предмету необхідні для самостійних занять	3,27	4,17	3,38	3,27
15.	Він сприяє розвитку загальної культури	4	2,76	3,17	3,53
16.	Він сприяє поліпшенню здоров'я	3,3	3,07	3,25	3,2
17.	Просто цікаво	3,5	3,66	3,46	3,4
18.	Фізичні навантаження на занятті завищені	3,47	2,03	3,38	3,07
19.	Фізичні навантаження на занятті занижені	3,2	2,93	2,96	3,27
20.	Більше люблю самостійні заняття	3,4	2,9	3,17	2,47
21.	Хотів би займатися вправами за вибором	3,3	2,52	3,29	3,4
22.	Хочу займатися додатково в спортивній секці	3,23	2,14	2,96	2,73
23.	Згоден виконувати вправи, які пропонує викладач	3,27	3,17	3,00	2,87

пове збільшення від 6 до 7 класу (з 3,07 до 3,2 бали). Щодо цікавості предмета фізична культура спостерігається поступове зниження його від класу до класу, крім дівчат 9 класу.

Відносно фізичних навантажень на заняттях фізичною культурою у підлітків немає єдиної думки у підлітків, що в свою чергу потребує подальших досліджень.

Необхідно відмітити, що до самостійних занять фізичними вправами, де спостерігається зменшення оцінки у хлопців від 6 до 7 класу (з 3,4 до 3,17 бала), а у дівчат суттєве зменшення від 6 до 7 класу (з 2,9 до 2,47 бали). Відносно варіативності вправ, які бажають виконувати у хлопців спостерігається оцінка в діапазоні 3,1-3,33 бали, а у дівчат суттєве збільшення від 6 до 8 класу та подальше зниження в 9 класі.

Щодо занять в спортивних секціях спостерігається поступове зниження бажання від 6 до 9 класу у хлопців (з 3,23 до 2,96 бали) та низька оцінка у дівчат (з 2,14 до 2,8 бали).

Аналізуючи згоду, щодо виконання вправ, які пропонує викладач у хлопців спостерігається поступове зниження від 6 до 8 класу (з 3,27 до 3 бали), а у дівчат також від 6 до 7 класу (з 3,17 до 2,87 бали).

Констатуючи отримані дані слід відмітити неоднорідність відповідей щодо позитивного відношення до предмету фізична культура в залежності від гендерних особливостей, спостерігається поступове зменшення інтересу підлітків від 6 до 7 класу до занять, а також дуже низьку загальну оцінку у дівчат 6 класів та значну варіативністю їхніх відповідей.

З метою з'ясування відношення підлітків 6-7 класів до процесу фізичного виховання, мотивації та інтересів у них до занять фізичними вправами нами було проведено додаткове анкетування учнів на початку навчального року з метою якісно-кількісного аналізу мотивації та інтересів до занять фізичними вправами розробленою анкетой «Ставлення до фізичного виховання».

На основі отриманих даних анкетування було з'ясовано, що в учнів 6-7 класів неоднорідне ставлення до занять фізичним вихованням (табл. 2).

Рівень мотивації до занять фізичним вихованням учнів виглядає наступним чином:

– в 6 класі 9,99% хлопців мають негативне ставлення до фізичного виховання, 13,8% дівчат – індивідуальне ставлення до фізичного

Таблиця 2
Рівень мотивації до занять фізичним вихованням учнів 6-7 класів, %

Рівні	Розподіл за рівнями мотивації, %			
	6 клас		7 клас	
	х (n=30)	д (n=29)	х (n=30)	д (n=30)
Негативне ставлення	9,99	-	-	-
Індивідуальне ставлення	-	13,80	13,32	13,32
Позитивне ставлення	9,99	72,40	23,41	26,74
Активне ставлення	80,02	13,80	63,27	59,94

виховання, 40,56% школярів (що було властиво 9,99% хлопців та 72,4% дівчат) мають позитивне ставлення до фізичного виховання та 47,61% школярів (що було властиво 80,02% хлопців та 13,8% дівчат) – активне ставлення до фізичного виховання;

– в 7 класі 13,32% школярів мають індивідуальне ставлення до фізичного виховання (що було властиво і хлопцям та дівчатам), 25,05% школярів мають позитивне ставлення та 60,12% школярів мають рівень активного ставлення.

Висновки. Основною передумовою залучення дітей до систематичного виконання фізичних вправ є ставлення батьків до фізичної культури, а також врахування принципу потребно-мотиваційного підходу вчителем фізичної культури до створення умов для вибору учнями варіативних модулів з видів спорту на уроках з фізичної культури для підвищення інтересу до занять і формування позитивного ставлення до процесу фізичного виховання не тільки в урочний, а й в позаурочний час. При сучасній організації процесу фізичного виховання в школі з'ясовано, що 37,70 % підлітків мають «активне» ставлення до фізичного виховання, 31,48 % школярів мають загалом позитивне ставлення, 22,14 % – індивідуальне і лише 8,66 % школярів – негативне. Це свідчить, що визначення причин незадоволеності підлітків організаційно-методичними умовами навчально-виховного процесу буде сприяти підвищенню їх фізичної активності.

Перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку будуть спрямовані на розробку науково обґрунтованих пріоритетів у формуванні мотивації до занять фізичним вихованням підлітків в урочних і позаурочних формах.

Список літератури:

1. Артюшенко А.О. Мотиваційна мобільність як складова функціональної структури довільного управління руховою діяльністю / А.О. Артюшенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 2. – С. 3-6.
2. Булгаков О.І. Формування фізичної культури особистості учнів засобами фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня : автореф. дис на здоб. наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. та спорту : [спец.] 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Булгаков Олександр Ігорович ; М-во освіти і науки України, Харк. держ. акад. фізичної культури. – Х., 2013. – 20 с.
3. Круцевич Т.Ю. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді : навч. посібн. / Т.Ю. Круцевич, М.І. Воробйов, Г.В. Безверхня. – К.: Олімп. л-ра, 2011. – 224 с.

4. Круцевич Т.Ю. Мотивація учнів 6-9 класів до уроків фізичної культури / Т.Ю. Круцевич, О.С. Іщенко, Т.В. Імас // Спортивний вісник Придніпров'я . – Дніпропетровськ, 2014. – № 2. – С. 68–72.
5. Лисак І.В. Потребово-мотиваційний підхід до формування програм фізичної культури для учнів середніх класів : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 "Фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення" / Лисак Ірина Вікторівна ; МОНмолодьспорт, Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – К., 2013. – 19 с.
6. Пальчук М.Б. Контроль фізичного розвитку учнів при переході з середньої до старшої школи в умовах навчального процесу з фізичного виховання : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 "Фіз. культура, фіз. виховання різної груп населення" / Пальчук Марія Борисівна ; МОН України, Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – К., 2014. – 20 с.
7. Саїнчук Микола. Динаміка ціннісної установки старшокласників в їх мотивації до занять фізичною культурою / Микола Саїнчук // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 1. – С. 62–66.
8. Томенко О.А. Неспеціальна фізкультурна освіта учнівської молоді: теорія і методологія: [монографія] / О.А. Томенко. – Суми: Вид-во «МакДен», 2012. – 276 с.
9. Федоренко Є. Ціннісні орієнтації учнів старших класів, які навчаються в школах різних типів / Євгенія Федоренко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2012. – № 2. – С. 70–73.
10. Федоренко Є.О. Формування мотивації до спеціально організованої рухової активності : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 "Фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення" / Федоренко Євгенія Олегівна ; МОНмолодьспорт, Дніпропетр. держ. ін-т фіз. культури і спорту. – Д., 2012. – 20 с.
11. Хохлова Л.А. Організаційно-методичні засади вдосконалення діяльності загальноосвітніх навчальних закладів як «Шкіл сприяння здоров'ю»: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 «Фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення» / Хохлова Людмила Анатоліївна ; МОНмолодьспорт, ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника». – Івано-Франківськ, 2012. – 20 с.

Бербенец О.С., Семененко В.П., Трачук С.В.

Национальный университет физического воспитания и спорта Украины

ФОРМИРОВАНИЕ ОТНОШЕНИЯ УЧАЩИХСЯ 6-7 КЛАССОВ К ПРЕДМЕТУ «ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА» В УЧРЕЖДЕНИЯХ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Рассмотрены исследования мотивов и общего отношения к урокам физической культуры учащихся 6-7 классов. Определено, что школьная мотивация, как и любой другой отдельный вид мотивации, определяется целым рядом специфических факторов среди которых: субъективные особенности тех, кто учится (возраст, пол, интеллектуальное развитие, способности, самооценка, взаимодействие с другими учениками и т. п.); организация учебного процесса; учебное заведение, где осуществляется учебная деятельность; субъективные особенности преподавателя физической культуры, среди которых на первом месте система отношений его к ученику, к делу; специфика учебного предмета и другие.

Ключевые слова: предмет «Физическая культура», мотивация, заведения среднего образования.

Berbenets O.S., Semenenko V.P., Trachuk S.V.

National University of Physical Education and Sport of Ukraine

FORMATION OF RELATIONSHIP BETWEEN 6-7 CLASSES TO THE SUBJECT "PHYSICAL CULTURE" IN PROFESSIONALS OF MIDDLE EDUCATION

Summary

The study of motives and general attitude towards the lessons of physical culture of pupils of grades 6-7 is considered. It is determined that school motivation, like any other particular type of motivation, is determined by a number of specific factors among which are: subjective features of those studying (age, gender, intellectual development, ability, self-esteem, interaction with other students, etc.); organization of educational process; educational institution where educational activity is carried out; subjective features of the teacher of physical culture, among which in the first city the system of his relation to the student, to the case; the specifics of the subject and others.

Keywords: subject "Physical culture", motivation, institutions of secondary education.